

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1940-41

DRAMA

3 F. KS. FINŽGAR:
RAZVALINA ŽIVLJENJA

F. S. FINŽGAR:
RAZVALINA ŽIVLJENJA

PREMIERA 27. SEPTEMBRA 1940

F. S. Finžgar je pisatelj in duhovnik. Duhovnik je verski in nravni učitelj in voditelj. V tem pisatelju je duhovniški poklic trajno prisoten, zato je pisatelj Finžgar moralni vzgojitelj, v drami ne manj kot v povesti. Njegove povesti in drame so zamišljene tako, da zgodba razodeva in poudarja neko moralno spoznanje, ki ga bratstvu ali poslušalstvu, kateremu govori, manjka. Življenje mu ni neskončno zanimiva igra med vzroki in posledicami brez ozira na njih vrednost ali nevrednost, marveč jasna in pregledna veriga dogodkov, ki dokazujejo moralne zakone. Kot vzgojitelj in duhovnik-spovednik tudi dobro pozna napake svojega ljudstva in jih v tem pisateljskem načinu razkriva, hoteč jih pregnati s strahom pred njihovi posledicami, ki jih kažejo zgledi v njegovih zgodbah.

V svoji dramatiki je Finžgar doslej napovedal boj dvema najglavnima grehotama, ki jima je podvržen naš kmečki človek. V »Verigi« je pokazal nesrečne učinke prepirljivosti in pravdarstva, v »Razvalini življenja« pa je načel še težjo in usodnejšo stvar v ljudskem življenju, namreč špekulantstvo pri sklepanju zakonov, se pravi, trdi materializem pri najobčutljivejši in najusodnejši stvari,

zakaj ta stvar je temelj osebne sreče, temelj rodbine, družbe in bodočih pokolenj.

Izmed teh dveh njegovih odrskih del je gotovo »Razvalina življenja« tehtnejša, in to ne samo po svoji moralni snovi, temveč tudi po zaokroženosti in dramatski strnjenosti. V jubilejnem članku o Finžgarju pravi Fr. Koblar o nji takole: »V »Razvalini življenja« je pokazal, kako se ljudske pregrehe zarode in kako strasti človeka zapeljujejo, da se »pači obraz njegovi duši in jo preslepe, da tava in išče v temi, kar ji je v pogubo, ne vidi pa velikih, rešnih ciljev, do katerih vodi pot ljubezni«. S temi zgodbami v obliki drame je pripravil kmečkemu racionalizmu popoln poraz. Materialističnemu racionalizmu je vse samo »denar in dota, lepo telesce, pa lepe oblekce in ime« — vse to pa se razvali in se samo pokoplje. Te fabule niso več slučajne zgodbe, to so usodne vzročnosti, ki jih skriva življenje samo.«

Osrednja misel v »Razvalini življenja« je, kakor je razvidno iz dosedanjega, svarilo pred materialističnim gledanjem na ljubezen in zakon. V Finžgarjevem imenu spre govori v četrtem prizoru drugega dejanja o tem njegova Tona, ki pravi v svojem nekoliko krepkem jeziku naslednje: »Vsaki ženski pove srce, kam spada. Samo, da nekatera sama prevpije srce, nekateri pa ga prekričijo drugi. In tako jih na prste sešteješ zakone, ki jih je sklenil Bog. Večino zakonov pa naredi denar in grunti in imenitnost. Tedaj pa je hudič pri hiši.« In v svarilo pred takim gledanjem in ravnanjem je zasnovana vsa zgodba te igre, ki pokaže, v kakšen pekel in grozo privede zakonska skupnost dveh ljudi, ki ju ne veže srce.

Toda Finžgar se ni zadovoljil samo s tem naukom. Opozoril je mimogrede še na dve težki pregrehi v življenju kmečkega ljudstva, na oderuštvo in pijanstvo. Osrednja gonilna oseba te njegove igre prisili svojo hčer v nesrečni zakon iz grabežljivosti in gruntarske

požrešnosti. Ta njegova strast prav za prav sproži dramo, v kateri njo samo doleti kazen, zakaj nesrečni zakon neogibno pripravlja tudi gospodarski propad. Iz grabežljivosti pa izvira tudi še druga grehota in nesreča, ki se obrne zoper početnika samega, to je pijanstvo, ki ga ta grabež s svojo žganjarno širi med svojimi sovaščani. Njemu samemu je ta strast tuja, zakaj v človeški duši ni prostora za dve gospodovalni strasti; pač pa nesreča v zakonu pritira njegovo hčer do pijače in v tej se njegovo pogubno početje obrne zoper njega samega, kakor izpove njegova hči z nekoliko prezavednimi besedami: »Oče naj bi bil žganjarno zaprl ali jo pa zažgal, bi bilo bolj pametno, kot vsa njegova modrost in vsi nauki. In meni bi ne bilo potem treba takihle bogatih zakonov. Sicer pa, če je že vso okolico zastrupil z žganjem, naj bo zastrupljena še hči.«

Ravno primera teh dveh strasti ali grehov v »Razvalini življenja« in njunih usod sta posebno tipična za Finžgarjev pisateljski način. Njegova oblikovalna volja je preprosto in nekoliko negibno uprta v en sam smoter, v zgojo in pouk. Ta volja ga spremlja stalno in ga ne zapusti nikoli. Nikoli ga lepota življenjskih prizorov ne zmede, da bi se spozabil in se zatopil vanje kot umetniški raziskovalec. Prav tako ga življenje nikoli ne pretrese do takih meja, da bi brezobzirno razplastil svoje lastno srce in da bi se izpovedal z veliko umetniško odritnostjo do samega sebe. Finžgar je zmeraj miselno zbran in zaprt in učeniška volja strogo vodi njegovo oko samo do stvari in pojavov, ki so v njeno korist. Stvarniške izpozabe mu ne dovoljuje.

V dramatičnem pogledu je »Razvalina življenja« izrazita odrska povest, v kateri si dogodki slede bolj z usodno nujnostjo, ki jim jo predpisuje temeljna moralna misel, kot pa da bi nastajali iz napestosti med značaji. Dramatski konflikt v nji lahko opišemo kot boj med neodjenljivo naravo človeškega srca in neprirodnim hotenjem,

a ta konflikt je pri Finžgarju samo nakazan, zabrisan je z zastravitvami in je premalo zavedno izveden. Osebe v tem delu so živo in jasno opisane, dogodki teko naravno in napeto. Dialog je smotren, krepak, lapidaren in odmerjeno potresen z lepimi ljudskimi izrazi in rekli. S temi svojimi lastnostmi spada Finžgarjevo delo med naše najboljše ljudske igre.

J. Vidmar

Duhovnik - pripovednik

Srečno je združil v svojem delu zahteve katoliških leposlovnih kritikov z estetskimi načeli mladoslovenskih pripovednikov Franc Saleški Finžgar. — Pa tudi od moderne je sprejel Finžgar marsikatero pobudo, vsaj v prvih letih ustvarjanja tako, da se v njegovih delih križajo razni estetski vidiki. Že to, da Finžgar ni podlegel nehomogenosti slovstvene izobrazbe, temveč je vse, dostikrat nasprotno slovenstvene pobude organsko združil s pomočjo osebnega realno-optimističnega življenjskega temperamenta ter idealistočno-realističnega slovstvenega presojanja sveta in življenja, priča, da ima nevsakdanji pripovedniški dar. Čeprav se nesorodne komponente njegovega ustvarjanja tu in tam preglasno oglašajo, ali pa sili zdaj ta zdaj spet ona premočno na površje, se mu je vendar posrečilo, da je ustvarjal svoja dela pod vidiki umetniške in življenjske resničnosti.

Finžgar je dedič mladoslovenske pripovedne umetnosti, ki jo je skoraj edini rešil iz viharjev slovenske moderne v novo stoletje. Toda te dediščine ni prevzel kot mrtev epigon, temveč jo je pomnožil z duhom svoje osebnosti in svojega časa. Prilagoditi pa jo je tudi hotel opravičenim zahtevam katoliške kritike ter kot resničen človek in umetnik ni nikdar padel v njene skrajnosti in napačnosti. Tudi z estetskimi pridobitvami slovenske moderne je Finžgar sku-

šal povzdigniti psihološko stran svoje epike ter je tudi snovno včasih tekmoval z njo. Vendar označuje Finžgarjevo epiko nehomogenost slovstvenih šol kot tipično prehodno umetnost, ki je sicer izpolnila pomembno nalogo, potem pa začela zamirati brez naslednikov. Tako so že danes mrtve razne panoge Finžgarjeve epike. Njegova malomeščanska novela je zastarela, prav tako nam ne more mnogo povedati njegova zgodovinska povest, živa pa je in bo ostala njegova kmečka povest in igra, kajti z njo je Finžgar dopolnil Jurčičevo, Stritarjevo, Tavčarjevo in Kersnikovo kmečko povest. Snovno ni ustvaril nič novega, pomembna je le njegova vsestranska osvetljava gorenjskega človeškega tipa. Res ga je tu pa tam zavaljal spontani lokalni patriotizem, da ni videl ali vsaj ni hotel videti socialnega problema gorenjske vasi. Včasih sicer odkritosrčno pokaže tudi socialno in duhovno zapletenost svojih ljudi, vendar ne najde vedno prave rešitve ter razpleta svoje povesti preveč optimistično ali pa tudi preveč pesimistično. Zato ne vzbujajo vtisa elementarnosti, temveč diše po zapozneli romantiki. Priznati pa moramo, da se Finžgar neustrašeno bojuje z vsemi zoprniki svoje realistične nature za objektivno umetnost, vendar pa v svojih delih večkrat obnemore pod romantičnimi vplivi.

V Finžgarju so se skladno razvili trije tipi javnega delavca: duhovnik, ljudski vzgojitelj in organizator ter realistični pripovednik. Finžgar je najspretnije med tovariši povezal to trojico v enovito osebnost, vendar ni mogel popolnoma zatajiti trojne nature v sebi. Zato daje prav ona najkarakterističnejši zunanji in notranji obraz njegovemu slovstvenemu delu.

A. Slodnjak

F. S. Finžgar

Finžgar je duhovnik, to se pravi, verski, нравni in življenjski učitelj vernikov, ki so mu bili zaupani. Njegova dolžnost je deliti ljudstvu verski pouk, poleg tega pa mu bodi v prvi vrsti нравni voditelj in varuh in še — inteligentnejši svetovalec v praktičnih stvareh vsakdanjega življenja. Tega svojega poklica Finžgar ni vršil samo s pastirsko besedo in z duhovniškim dejanjem, marveč tudi kot pisatelj s pisano besedo. Znašel se je v svojem poklicu in njegova miselnost in čustvovanje sta našla svoje pravo torišče. Pisateljstvo in literatura pa sta svet zase. Finžgar se je zgodaj zaljubil v umetnost besede in ji je poslej služil vse življenje. Toda v njegovi naravi ni, da bi moglo dvoje tako mogočnih poklicev živeti v njem drugo poleg drugega. Izbral si je drugo pot in tako je postalo njegovo življenje in delo en sam poizkus in napor, združiti oba duhovna svetova v eno.

Ljudstvo razume samo tistega, ki mu govori ljudsko, čigar govorica izvira iz ljudskega mišljenja in iz ljudske nravi. Ljudstvo je zmerno versko, zmerno pobožno; ima preproste нравne nazore, preprosto, nekoliko poenostavljajoč pogled na človeka, ljubi zdravo življenje, in spoštuje preproste, dosegljive, treznemu razumu dostopne ideale. Temu okusu docela ustreza osnovni duh Finžgarjevih spisov, ki se zdi, da izvira iz njegove zdrave, naravne osebnosti in da ga ni šele ustvaril njegov poklic. Kot нравno in tudi drugače poučen pisatelj ne zajema življenjske celote v vsej prepletenosti dobrega in zlega, skoro ne pozna ljudi, ki so dobri in zli hkratu, kakršni smo v resnici vsi, marveč jih navadno vidi samo dobre ali pa samo zle. To kratko označeno dejstvo, ki ima svoje vzroke v njegovem moralnem učiteljstvu, določa njegovi tvornosti neke meje, zato pa ga dela širšim ljudskim plastem sorodnejšega in dostopnejšega. In če pri tem poleg njegovih pisateljskih vrlin upoštevamo še dejstvo, da v svojih spisih večinoma opisuje življenje ljudskih množic, nam bo razumljivo, zakaj je danes najpopularnejši pisatelj.

Svojo dolgo in izpremembe polno pisateljsko pot je pričel Finžgar v devetdesetih letih. V spominu »Biser« datira svojo prvi novelico

v leto 1890. Pet let kasneje je zapisal tedanji kritik »Ljubljanskega Zvona« o njem te-le kritične besede: »Pièce de résistance tega petega zvezka (Pomladnih glasov) je brez ugovora »Gospod Lovro«, spisal Fr. S. Finžgar«. Doba početkov je odločilna skoro za vsakega pisatelja. Devetdeseta leta pomenijo v naši literaturi dobo literarnih bojev, bojov raznih literarnih okusov, dobo prevračajočega se okusa in dobo iskanja. Devetdeseta leta spadajo med najnemirnejše čase v našem slovstvu in so leta, ki doraščajočemu rodu niso mogla nuditi trdne smeri in stalnega ter zanesljivega okusa. To je odločilo tudi Finžgarjevo pisateljsko pot. Finžgar ni med pisatelji, ki ustvarjajo dobe ali ki sami ustvarjajo svoj izraz. Njegova narava, čustvenost in miselnost potrebujejo trdnih tal. In baš teh mu devetdeseta leta niso mogla dati. Zato je njegova pisateljska pot nestalna in odvisna.

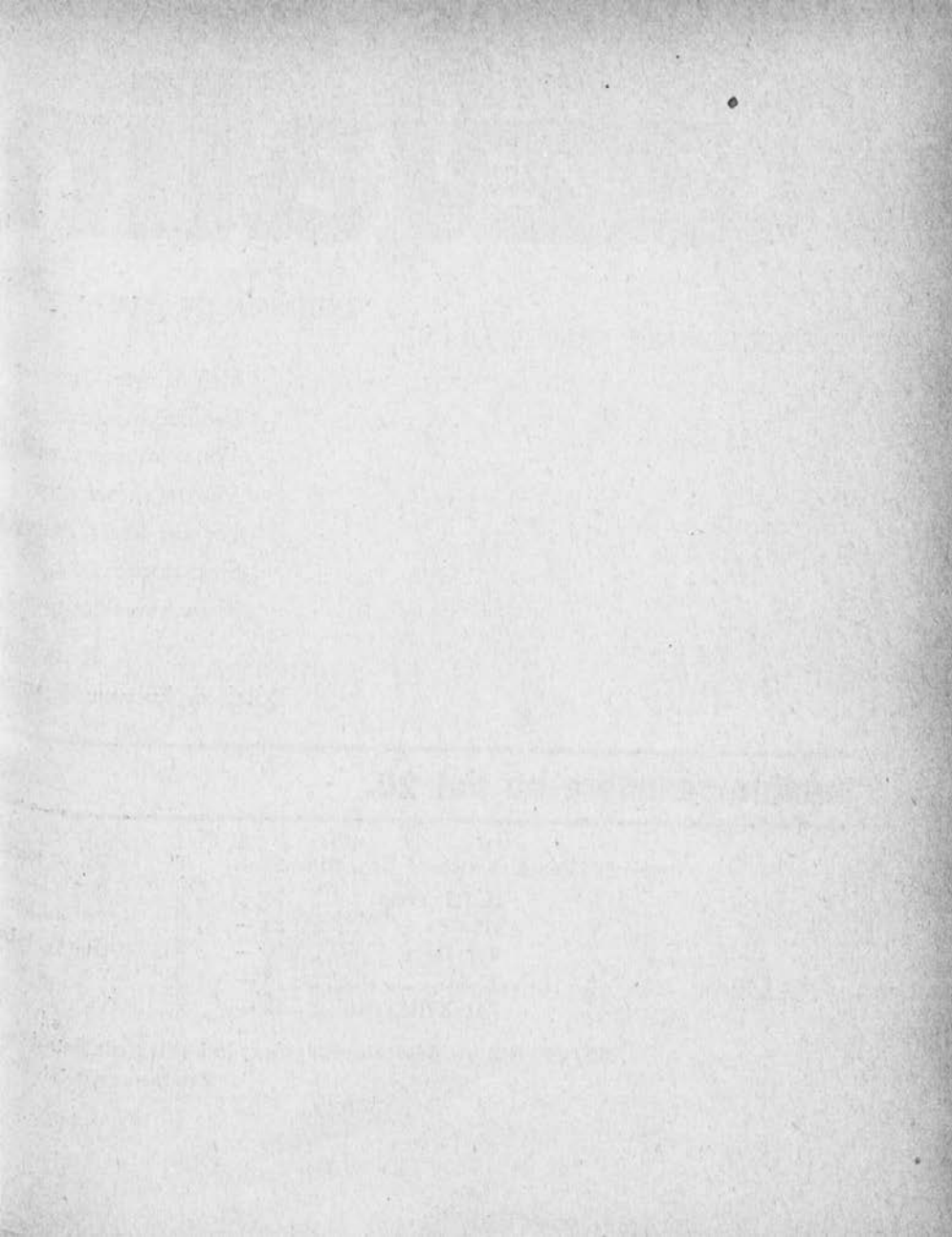
Pričel je svoje delo kot poet in je poleg nabožnih pesmi pisal zlasti daljše epske pesmice, ki so bile v pričetku devetdesetih let moda. Nato je krenil za zmagujočim naturalizmom. Koncem devetdesetih let pa je nastopil Cankar s svojo meditativno lirično žrtico. Finžgar je ubral tudi to smer, hkratu pa se je poizkusil v ljudski igri, ki jo je tedaj uvajal Govekar. Ali vsi ti poizkusi niso prišli do pomembnejših uspehov. Prav tako tudi ne poizkus obširnega socialnega romana. Nikjer ni bil Finžgarju predmet resnično pri srcu in po močeh. Našel ga je šele v svojem največjem tekstu, v zgodovinskem romanu »Pod svobodnim solncem« (1906-7). Ob tej snovi, ki je dramila njegovo rodoljubje in navdušenje za junaška dejanja, ki menda mogočno živi v vsakem preprostem in zdravem človeku, se je Finžgar lahko razvnel in razmahnil. Ustvaril je ep, ki bo še dolgo zdrava, sveža in sočna hrana slovenski mladini in vsem, ki iščejo v knjigi velikih dogodkov in junaštev. Po tem delu se zdi njegova produktivnost za nekaj lep izčrpana, ne docela kajpada. Zakaj prav v teh letih je napisal poleg drugega svojo najboljšo kratko zgodbo »Na petelina« (1910), v kateri je vnovič dokazal intimno poznanje in globok čut za naravo in njeno čudovito, toda skrito življenje. Tik pred svetovno vojno je za dolgo dobo našel svojo obliko in svojo snov. Ustalil se je v kmetiški povesti, v kateri je poslej dosegal najpomembnejše uspehe. Žalost in moralni propad vojnega

časa sta prebudila njegovo rodljubje in vso njegovo moralno resnobo. Ta čustva so našla izraz v njegovem najzrelejšem delu, v »Bojih« (1915-6). Naša knjiga ne premore mnogo spisov, ki bi bili zasnovani na tako globoko iskrenem, širokem ljudskem moralnem nazoru, kakor so »Boji«. Ta knjiga je Finžgarjev pisateljski višek. V nji je dosegel smoter svojega življenjskega navora: združil je svoje duhovništvo in svoje pisateljstvo v umotvor, ki je lep in plemenit, posveten in človeški po svojem življenju ter globoko pobožen po svojem duhu.

Po »Bojih« je snoval dalje. Napisal je dve drami, celo vrsto krajših povesti, bil dolga leta urednik Mohorjeve družbe in njene družinske revije »Mladike«. Njegovo literarno delo je obsežno. Njegova najdragocenejša lastnost pa je zavedna zvestoba lastni naravi, ki ga je pri vsej oblikovni nestalnosti vodila samo v eno smer, ki dela vse njegovo delo navzlic slogovnim izpremembam enotno in ki mu je vtisnila pečat njegove krepke, preproste, zdrave in v najboljšem pomenu te besede — ljudske osebnosti.

J. Vidmar

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Zupančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Josip Vidmar. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Razvalin življenja

SCENOGRAF: ING. ARH. E. FRANZ.

LJUDSKA DRAMA V TREPETIH. — SPISAL F. KŠ. FINŽGAR.

REŽISER: MILAN SKRBINŠEK.

Urh Kante, žganjarnik Cesar
Lenčka, njegova hči M. Danilova
Tona, njegova rejenka Gabrijelčičeva
Martin, kmet, sosed Sever
Ferjan, kmet, sosed Presetnik
Sirk, kmet Kaukler
Mica Slana, potovka Rakarjeva

Kraj: na sedanjost.
Kotel za kuhanje žganja „Kotlarka“, Tyrševa 35.

Blagajna se odpre ob pol 20.

ob 20.

Konec ob pol 23.

Parter:	Sedeži I. vrste . . .	Din 25—
	„ II.-III. vrste . . .	„ 24—
	„ IV.-VI. „ . . .	„ 22—
	„ VII.-IX. „ . . .	„ 20—
	„ X.-XI. „ . . .	„ 18—
	„ XII.-XIII. „ . . .	„ 16—

Lože v parteru . . .	Din 90—
„ v I. red . . .	„ 90—
„ balkonski . . .	„ 60—
Dodatni ložnici . . .	„ 20—
„ v I. red . . .	„ 20—
„ v II. red . . .	„ 15—

Balkon: Sedeži I. vrste . . .	Din 18—
„ II. „ . . .	„ 14—
Galerija: Sedeži I. vrste . . .	„ 12—
„ II. „ . . .	„ 10—
„ III. „ . . .	„ 8—
Galerijsko stojišče . . .	„ 2—
Dijaško „ . . .	„ 4—

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni od pol 11. do pol 1. in od 3. do 5. ure. Telef. 4611.
Predpisana taksa za gledališče je vračunana v cenah.

